

CONTRIBUȚII DOCUMENTARE PRIVIND ACTIVITATEA COMITETULUI DOAMNELOR ROMANE CRAIOVENE IN TIMPUL RĂZBOIULUI DE INDEPENDENȚA

de DINICĂ CIOBOTEA

Între comitetele și societățile de binefacere din România și din teritoriile românești aflate încă sub stăpînirea străină se înscriu și cele ce au existat în Craiova : Comitetul doamnelor române craiovene, Societatea doamnelor române craiovene de binefacere, Comitetul clerical din Dolj, Corpul profesoral al Liceului din Craiova. Societatea doamnelor germane craiovene ș. a.¹

Alexandru Pencovici s-a limitat la „a face cunoscut cel puțin numirile deosebitelor societăți de binefacere mai însemnate“, neputînd „culege datele cuvenite“ în vederea întocmirii unei situații generale din țară în timpul războiului².

Despre activitatea Societății doamnelor craiovene de binefacere și despre Spitalul Maica Domnului organizat de această Societate în casa medicului Roscovschi (astăzi str. Beethoven colț cu str. Dumbrăveni), C. S. Nicolaescu-Plopșor a retipărit în anul 1940 o broșură editată în 1877, foarte rară în timpul său³.

Despre celelalte comitete s-au făcut mențiuni în presa locală din ultimii doi ani⁴. Referiri despre contribuția cetățenilor craioveni, deci a comitetelor și asociațiilor susmenționate au fost făcute și în cadrul unor studii speciale privind sprijinul popular dat oștirii în lupta sa pentru consolidarea independenței proclamată la 9 mai 1877⁵.

În bibliografia războiului pentru cucerirea independenței de stat nu se înfilnește un studiu special închinat activității vreunui comitet cetățenesc craiovean de sprijinire a frontului. Nici pentru celelalte asociații asemănătoare din România, Transilvania, Banat și Bucovina — dacă exceptăm Crucea Roșie, Independența, Comitetul doamnelor din Iași — nu sînt știri bibliografice decît tangențiale, lucru explicabil gîndindu-ne la greutatea cuprinderii informațiilor de arhivă foarte răspîndite sau pierderii în timp a documentelor.

Ne propunem să înfățișăm în cele ce urmează activitatea celei mai însemnate asociații de binefacere din Craiova, Comitetul doamnelor române craiovene. În acest sens

¹ Arhivele Statului Craiova, fond Prefectura județului Dolj, serviciul administrativ, dos. 270/1877, f. 205, 211.

² Alexandru Pencovici, *Rechizițiile și ofrandele pentru trebuințele armatei române în răscolul 1877—1878*, București, 1879, p. 6—8.

³ C. N. Plopșor, 1877. *Spitalul Maica Domnului pentru ostașii răniți întemeiat de Societatea de binefacere a doamnelor craiovene*, în „Oltenia“, cartea I, nr. 1, Craiova, 1940, p. 4—9.

⁴ V. Cernătescu, *Craiova — centru de primire a răniților în 1877*, în „Înainte“, an. XXXIII, nr. 9 878, 19 decembrie 1976, p. 2 ; Viorica Cernătescu și Ion Zarzără, *Contribuția Doljului (Centenarul Independenței de stat)*, în „Ramuri“, an. XIII, nr. 12 (150), 15 decembrie 1976, p. 13 ; Alexandru F. Dînu, *Contribuția femeilor din Oltenia la războiul din 1877*, în „Înainte“, an. XXXIII, nr. 9 936, 2 martie 1977, p. 2.

⁵ N. Vicol, *Ajutorul dat răniților în timp de război. Conferință în două părți cu protecții fotografice ținută la clubul militar din Iași*, Tipografia F. Göbi Fii, București, 1907, p. 49 ; N. Adăniloale, *Contribuția maselor populare la susținerea războiului de independență*, în „Studii. Revistă de istorie“, tom. XX, 1967, nr. 3, p. 439—445.

folosim un mănunchi de documente inedite⁶ grupate în trei dosare : „Registru de intrare și ieșire pe anul 1877“ (66 file), „Dosarul (nr. 1) Spitalul Independența nr. 1 București-Craiova 1877“ (108 file), „Dosarul nr. 2 Spitalul Independența nr. 1 București-Craiova 1877“ (52 file). Presupunem că la încetarea activității comitetului, una din doamne, probabil secretara, a adunat arhiva ce o deținea, a legat-o și a păstrat-o. Documentele se împart în două categorii : originale (corespondența primită, procesele verbale de ședințe etc.) și copii (corespondența expedită).

Primul proces verbal încheiat al acestei societăți — deci actul său de naștere — poartă data de 26 iunie 1877. În ziua de 1 iulie s-a stabilit ca cinci doamne dintre membrele fondatoare să redacteze statutele. La 3 iulie, odată cu discutarea și admiterea statutelor s-a ales și consiliul administrativ⁷, cel care pînă la încetarea activității Comitetului va acționa energic, chiar peste dispozițiile conducerii, prin Emma Theodorian (sora lui Eugeniu Carada).

La început, comitetul era alcătuit din 13 membre active, dar pe măsură ce listele de ofrande se înmulțeau, a trebuit ca numărul membrilor active să crească, ajungînd la 30. Cîteva dintre acestea erau nume cunoscute în acea vreme în țară, altele, ulterior vor deveni animatoare și a altor lucrări cu caracter obștesc-patriotic în orașul Craiova⁸ : Emma Theodorian⁹, Sofia Caneciu¹⁰, Maria Titulescu¹¹, Olga Gigurtu¹² ș. a.

Se cade să amintim că în fruntea comitetului a fost aleasă cu titlul de vicepreședintă Sasinca (Tasinca) Vlastos, născută Budișteanu. Ea va demisiona din această funcție în septembrie, în urma conflictului cu membrele Consiliului administrativ, care nu-și făcuseră darea de scamă lunară — deci — „nu se țin de statutele care zic a lucra sub controlul comitetului“. Se pare că la baza divergențelor dintre membrele active stăteau relațiile personale, de rudenie și orgoliu personal, iar nu orientările politice și ideologice, cum se întâmplase în cadrul Comitetului doamnelor din Iași¹³. Irina Lupu demisionează din postul de casieră al comitetului „cînd desidența și chestiunile personale au început a se introduce în sînul comitetului nostru“.

Vicepreședinta Vlastos a trecut în aceeași funcție la Societatea de binefaceri a doamnelor române craiovene.

Începînd cu 2 octombrie 1877, la fiecare ședință vicepreședinta se alegea prin tragere la sorți¹⁴, iar casieră va fi Caneciu, secretară — Anastasia Cîncea.

Comitetul doamnelor craiovene și-a propus să ajute cu bani și materiale armata română și, totodată, să înființeze un spital provizoriu pentru ostașii răniți. „Scopul ce și l-au propus doamnelor craiovene — se specifică într-o scrisoare a comitetului către casiera Lupu — pentru a căuta pe răniții după cîmpul de resbel și a le ușura suferințele pe cît va fi cu putință este un scop filantropic atît de înalt încît el nu se poate îndeplini fără abnegațiune..., fără bună voință“.

⁶ Colecția autorului.

⁷ Consiliul administrativ era format din Sofia Caneciu, Constanța Argetolanu, Elena Corneti, Pepita Racoviță, Emma Theodorian.

⁸ M. Theodorian Carada, *Cîteva cralovence din secolul al XIX-lea*, în „Arhivele Olteniei“, an. XVI, nr. 92—94, 1937, p. 284—290 ; Zoe N. Mandrea, *Icoane din trecut, Tipografia Geniului, București (Cotroceni), f.a.* ; C. Saban Făgețel, *Figuri discrete din viața culturală a Craiovei de ieri*, în „Ramuri“, nr. 3—1, 1939 ; vezi și „Arhivele Olteniei“, an. XVIII, nr. 101—103, 1939, p. 242.

⁹ C. D. Fort(unescu), *Doamna Emma Theodorian*, în „Arhivele Olteniei“, an. XV, nr. 83—85, 1936, p. 214.

¹⁰ Vezi D. E. Petrescu, *Almanahul „Patria“ pe anul 1912*, an. III, Craiova, Tip. și leg. de cărți Fane Constantinescu, 1912, p. 28—29.

¹¹ Ion M. Oprea, *Nicolae Titulescu*, Edit. științifică, București, 1966, p. 6.

¹² Olga General Gigurtu, *Amintiri și icoane din trecut*, Edit. Scrisul românesc, Craiova, 1935, 267 p.

¹³ G-ral Radu Rosetti, *Ambulanța doamnelor din Iași în 1877—1878*, în „Analele Academiei Române“, *Memoriile secțiunii istorice*, seria III, tom. XXII, 1939, p. 185—186.

¹⁴ Au fost astfel alese următoarele doamne : Cecilia Cîncea, Emma Theodorian, Sofia Caneciu, Lucia G. Demetriade, Elena Quinezu, Elena Corneti, Pepita Racoviță.

Intreaga activitate a comitetului s-a bazat pe fondurile strînse prin liste de ofrande. Cea mai mare parte a fondurilor bănești au fost strînse prin contribuirea a 208 persoane care ofereau, în medie, lunar (din iulie 1877 pînă la martie 1878) 1 400 lei.

În urma apelului adresat către toți cetățenii țării s-au primit bani și daruri. Aneta Săvoiu din Craiova, „pătrunsă în adîncul sufletului de suferințele ce inamicii țării produc bravei noastre armate care se luptă astăzi cu demnitate pentru independența ei“, contribuie cu micul său „obol spre alinarea suferințelor eroilor noștri“ : 2 paturi, 2 dulăpioare, 2 saltele de lînă, 2 mindire de paie, 4 perne umplute cu lînă, 8 fețe de pernă de madipolon, 4 cearceafuri de madipolon, 2 plăpumi de flanelă, 4 prosoape, 2 perechi papuci și 2 covorașe. Alexandru Știrbei trimite din Bacău 500 lei. Smaranda Filișanu a dat o ladă de bandaje și 6 plăpumi, primăria orașului Craiova dăruiește un stînjien de lemne etc., etc

Comitetele clericale județene din Gorj, Vîlcea, Dolj, Mehedinți au trimis către acest comitet lucrurile adunate de la cetățenii din zonele respective.

O altă modalitate de a strînge bani era organizarea unor serate, conferințe sau reprezentații teatrale. La o conferință s-au strîns 600 lei, din care „40 s-au dat domnului Ioan pentru cheltuielile (făcute) și jumătate din rest, care este 280, concertanților, iar o altă jumătate s-a depus în casieria comitetului“. Doamna Berthier s-a oferit să țină o conferință și a dăruit 25 exemplare din operele sale ; R. Ratti, cu trupa operei italiene, dă un spectacol pentru spital ; I. Ianovici, funcționar la Curtea de apel din Craiova, a depus la primărie pentru spitalul organizat de comitet 60 de lei ca produs din vînzarea romanului „Elena“ ; din reprezentația dată la 23 martie 1878 cu sprijinul directorului Teatrului dramatic din Craiova (artistul Vasiliu) s-au încasat 400 lei pentru spital, din 460 cît au rezultat ; etc. ...

Către același comitet au venit 500 de franci de la doamna Talevici și 600 butelii de vin din partea Comitetului francez din București.

Din datele centralizate de casiera acestei asociații de binefacere rezultă că s-au strîns peste 10 000 lei, sumă considerabilă la acea vreme. Acești bani au fost folosiți la organizarea unui mare spital de răniți în Craiova cunoscut sub numele de „Ospiciul Independența nr. 1 București-Craiova“, la ajutorarea răniților ce plecau din spital, la sprijinirea frontului sau a celorlalte spitale din Craiova (spre exemplu : Baraca din grădina Bibescu, Spitalul Filantropia)¹⁵.

Pentru întîmpinarea armatei victorioase care urma să intre în Craiova la 28 februarie 1878 s-au cumpărat 70 vedre de vin și 1 000 pîini cu 817 lei.

Spitalul „Independența“ a fost înființat în casa lui Petre Opran, pe atunci pe str. Petre Boj, azi la întîlnirea străzilor Păltiniș cu Principatele Unite. După reparațiile efectuate de doi meșteri locali (devizul arhitectului Sisievosky) spitalul, la 30 august, este deschis cu mare fast. Se trimiseseră peste 200 bilete-invitație tipărite cu reducere de preț la Tipografia „Samitca“. În aceeași zi se anunța prefectul județului I. N. Titulescu că „Ospiciul Independența București-Craiova este deja gata și se poate primi la orice moment frații noștri răniți, promițîndu-vă că vom face datoria ce umanitatea comandă oricărui fiu al patriei noastre“.

Spitalul a fost dotat cu 45 paturi (plus 3 pentru ofițeri) dăruite de membrele comitetului, înapoiindu-se cele oferite de Spitalul Preda. Acestuia i-a revenit, în special, sarcina de a îngriji și vindeca răniții din luptele din vestul Bulgariei purtate de români. În spitalul „Independența“ și-au găsit îngrijire din partea doamnelor craiovene 14 răniți

¹⁵ Arh. St. Craiova, Pref. Jud. Dolj, dos. 285/1877, f. 174, 226, 298.

din luptele de la Rahova. În raportul lunar prezentat de Emma Theodorian se specifică despre luptele de la Rahova următoarele: „Toate aceste mari fapte de arme, toate aceste victorii de care cu drept cuvânt ne putem mindri, care au redat națiunii încrederea în valoarea sa proprie, și care au făcut să fim admirați de Europa întreagă, au și partea lor dureroasă. Nimic nu se dobîndește fără sacrificii... și ceea ce deosebește pe români este că știu să le facă oricît de mari s-ar cere de la dinșii. Dacă am avut croi care au învins, am avut și de aceea care au căzut pe cîmpul de onoare și de aceea care suferă dureri crîncene prin răniile ce le-au primit. Craiova fiind punctul cel mai apropiat al teatrului de rebel, la noi aici s-au adus toți aceia ale căror răni au cerut mai multă atențiune și mai multă îngrijire“... Dintre toți răniții de la Rahova, dorobanții care, conduși de căpitanul Merișescu au apărat podul de la Hirlet, a murit în spital doar Bira Constantin.

Îngrijirea răniților s-a făcut de către doamnele active din comitet, de cele 6 maici trimise de episcopul din Rm. Vilcea și de medicii Fabricius și Drăgescu¹⁶.

La dorința generalului Haralambie, ca doamnele craiovene să se ocupe și de celelalte spitale, să ajute și pe cele de pe malul Dunării, acestea au cerut să li se dea însemnele Crucii Roșii, adică spitalul „Independența“ să ființeze sub patronajul Societății Crucea Roșie Română. În urma demersurilor către Ministerul de Război toate cele 30 doamne de la spitalul „Independența“ au primit „brațere cu crucea roșie“.

Soldașilor răniți de la Lom-Palanca, Rahova și Calafat, care nu putea fi aduși la Craiova din cauza iernii și a greutății trecerii Dunării, li s-au trimis obiecte și medicamente în valoare de 2 000 lei. La 10 februarie 1878, la cererea spitalului din Poiana Mare, se trimit 12 duzini de ciorapi de flanelă.

Atît Comitetul doamnelor române craiovene¹⁷, cît și spitalul „Independența București-Craiova“ și-au desfășurat activitatea pînă la 1 iunie 1878 în strînsă legătură cu societățile „Independența“ (prin Maria Rosetti¹⁸) și Crucea Roșie din București.

Pentru tot ce au făcut, doamnele craiovene au primit recunoștința publică de la prefectul județului Dolj: „În momentele grave în care ne aflăm, țara are trebuință de mari sacrificii și nimeni n-a fost la înălțimea lor ca doamnele române și, în special, doamnele craiovene, care de la începutul războiului au dat probe de cel mai înalt patriotism, silindu-se prin toate mijloacele a ușura nevoile armatei române“¹⁹. Tot ca răsplată a muncii lor, multe au fost decorate cu medalia pentru ajutorul ostașilor români în războiul din 1877.

Contribuția femeilor din Craiova la sprijinirea armatei române angajate în luptă se înscrie în uriașul efort material și militar al tuturor românilor pentru realizarea dezideratului național — cîștigarea independenței de stat a României.

¹⁶ Fabricius venise de la Spitalul Colțea unde fusese oculist. A fost foarte bun prieten cu Barbu Bălcescu, care-l „scăpase de la moarte în timpul revoluției“. C. Drăgescu era ardelean. Venise la Craiova pe la anul 1871. A închinat cîteva din scrierile sale Alexandrinei Haralambie, fiica revoluționarului Gh. Magheru. Vezi M. Theodorian-Carada, op. cit., p. 284-285; idem, Doftoricescu meșteșug la Craiova în primele opt decenii ale veacului XIX, în „Arhivele Olteniei“, an. XV, 1936, nr. 83-85, p. 20-21; Zoe Mandrea, op. cit., p. 45-46.

¹⁷ Ședințele, conferințele și întrunirile organizate de comitet s-au făcut totdeauna în Școala centrală de fete (Pensionul Lazaro-Otetelșanu înființat la anul 1835).

¹⁸ Comitetul doamnelor craiovene informa curent pe Maria Rosetti despre activitatea sa și a spitalului. Maria Rosetti a vizitat Craiova și spitalul „Independența“. Tot ea a trimis comitetului o ladă cu 3 792 lei și 30 de bani din partea societății „Independența“ din București (52 și 1/2 lire otomane = 1 191,75 lei noi; 9 napoleondori = 180,90 lei noi; 1 imperial = 20,60 lei noi; argint = 2 399,95 lei noi). Într-un document de la Arhivele Statului Craiova, fond Pref. jud. Dolj, dos. 285/1877, f. 322 se menționează încă o contribuție a Mariei Rosetti de 8 844,50 lei.

¹⁹ Arh. St. Craiova, Pref. jud. Dolj, dos. 269/1877, f. 362.

CONTRIBUTIONS DOCUMENTAIRES CONCERNANT L'ACTIVITÉ DU COMITÉ DES DAMES ROUMAINES DE CRAIOVA PENDANT LA GUERRE DE L'INDÉPENDANCE

R é s u m é

Pendant la guerre pour la conquête de l'indépendance de la Roumanie, un groupe de 30 dames de Craiova, ont organisé un comité de secours pour l'armée roumaine, engagée dans les luttes avec les turcs, au sud du Danube.

Les membres du „Comité des dames roumaines de Craiova“ ont réussi à ramasser une somme considérable (plus de 35 000 lei) et beaucoup d'autres choses nécessaires pour fonder un hôpital, nommé „L'Indépendance — Bucarest-Craiova“.

Dans cet article l'auteur met en relief l'activité intégrale de ce „Comité“, entre 26 juin 1877 — 1 juin 1878, et, aussi, le secours donné aux blessés dans l'hôpital „L'Indépendance“, entre 30 août 1877 — 1 juin 1878.

La contribution des femmes de Craiova pour soutenir l'armée s'inscrit dans le géant effort matériel et militaire de tous les roumains pour la réalisation du desideratum national, la conquête de l'indépendance d'Etat.